

Od Doliny Krzemowej do BIBLIOPOLIS

MIKROKLASTER BIBLIOTEK MIASTA POZNANIA GROMADZĄCYCH LITERATURĘ PRAWNICZĄ I EKONOMICZNĄ

Celem prezentacji jest ukazanie dotychczasowych doświadczeń i zamierzeń współpracującego ze sobą od dwóch lat zespołu bibliotek poznańskich.

Novum owego przedsięwzięcia polega na tym, że dotyczy ono działań bibliotek różnych typów i form własności wokół wspólnej tematyki: prawa i ekonomii. W praktyce chodzi o specjalizację gromadzenia piśmiennictwa z tego zakresu na terenie Poznania poprzez konsultowanie zakupu literatury tradycyjnej i elektronicznej, wzajemne informowanie się o zbiorach, wspólne (a więc ekonomiczne) wykorzystywanie własnych zasobów, upowszechnianie nowoczesnej wiedzy ekonomicznej w środowisku bibliotekarskim itp.

Omawiana działalność ukazana została w świetle jednej z najnowocześniejszych i dynamicznie się rozprzestrzeniających teorii współpracy regionalnej zwanej **klastrami** (inaczej: gronami, skupiskami czy kiściami)¹.

* * *

WPROWADZENIE

Dlaczego koncepcja klastrow stała się dla nas światłem?

Zauważyliśmy, że coraz bardziej krępował nas gorset tego, co w Europie wypracowano jeszcze w 17. wieku (wraz z systemami edukacyjnymi) i wyraża się np. pracą w bibliotekach skupioną wokół procesów, a nie dziedzin wiedzy. Był to, obok wielu innych, bezpośredni impuls do nawiązania współpracy „w poprzek”.

Początkowo, naszym spotkaniom nadałyśmy miano quasi-konsorcjum. „Quasi”- gdyż kontakty miały charakter nieformalny, powstały spontanicznie - „coś wisiało w powietrzu”. Nie spełniały żadnych formalnych wymogów konsorcjum.

Pierwszy raz z pojęciem klastra spotkałyśmy się na Targach INFOSYSTEM w Poznaniu. Pamiętając, że teoria bez praktyki jest jałowa, a praktyka bez teorii ślepa przyjrzałyśmy się bliżej koncepcji klastrow, by nadać właściwą formę naszej współpracy.

Okazało się, że właśnie dzięki koncepcji klastrow zaczęto postrzegać zmiany zachodzące w różnych organizacjach, w tym także w bibliotekach w kontekście złożonego procesu współpracy i wymiany innowacji, w społeczeństwie uczącym się i cywilizacji, której metaforą może być sieć.

Widzimy obecnie potrzebę nowego, a w niektórych przypadkach radykalnie nowego myślenia oraz takiego samego podejścia i to na wszystkich szczeblach organizacji biblioteki. Właśnie w tym sensie błyskotliwa, jak nam się wydaje, teoria klastrow jest bardzo użyteczna.

¹ Słowo cluster (ang.) oznacza też grupę podobnych rzeczy wzrastających razem, grupę ludzi lub rzeczy znajdujących się blisko siebie.

Może ona wspierać nie tylko zmiany w sposobie realizowania polityki publicznej, ale także zarządzania instytucjami.

W bibliotekach są już komputery, opanowano nowoczesne technologie. Choć proces ten trwa dalej, otwiera się już nowy etap. Ważne stają się działania wzmacniające współpracę, kontakty, wymianę poglądów i pomysłów, realizację wspólnych przedsięwzięć. Nabiera znaczenia obniżanie kosztów takiej współpracy, a nie wyłącznie dalsze inwestowanie w infrastrukturę „twardą” (choć i to jest również istotne).

W tym miejscu warto wspomnieć o niedocenianym w bibliotekach procesie kreowania innowacji, tak istotnemu komponentowi koncepcji klastrów. Często właśnie to, co niespodziewane, co wytrąca nas z wcześniej przyjętych z góry wyrobionych sądów, założeń i pewników jest ich płodnym źródłem. Bibliotekarze powinni więc zapomnieć o rutynie i stereotypach i wiedzieć, że innowacja jest w równym stopniu percepcyjna, co koncepcyjna. Oznacza to, że wszystko co widzi innowator-bibliotekarz i czego się dowiaduje, musi zostać poddane rygorystycznej analizie logicznej. Nie wystarcza tu tylko intuicja. Nie „jak chciałbym, żeby to było” lecz „jak postrzegam, że to jest”².

To właśnie klastry do rangi innowacyjnego symbolu podnoszą nie materię, ale człowieka i współpracę : im więcej zróżnicowanej i efektywnej współpracy pomiędzy przedsiębiorcami (bibliotekami), tym więcej innowacji i konkurencyjności. Jednocześnie koncepcja klastrów stara się znaleźć równowagę pomiędzy współpracą i konkurencją (ang. *co-opetition*), czyli pomiędzy tym, co wymusza zmiany i wzmacnia dynamikę³.

1. KONCEPCJA KLASTRÓW

1.1. PRZEGLĄD DEFINICJI, ROZWÓJ TEORII

Pojęcie klastra cytowane jest w wielu dziedzinach nauki i sztuki. Jest także zakorzenione w naszej świadomości i w życiu bardziej niż z pozoru mogłoby się wydawać. Oto kilka przykładów zastosowań, które choć odległe będą bardzo przydatne w naszej dalszej pracy :

1. w chemii

Klaster to struktura nadcząsteczkowa, w której istnieją dwie grupy cząsteczek, tworzących wspólną sieć powiązań. Badaniem struktur klastrowych zajmuje się dokładnie chemia supramolekularna. Znane są trzy rodzaje tych struktur:

1. 1. sieci typu gość – gospodarz (*host – guest*)

W sieciach tego typu jeden rodzaj cząsteczek, zwanych gospodarzami, tworzy zasadniczą sieć, w której są regularnie zaokludowane cząsteczki zwane gośćmi.

1. 2. sieci sandwiczowe – w tych sieciach dwie grupy cząsteczek tworzą naprzemiennie warstwowe struktury – nie wiadomo kto jest gospodarzem, a kto gościem.

1. 3. sieci samoprzenikające się – obie grupy cząsteczek tworzą dwie niezależne sieci, które nawzajem się regularnie przenikają (*IPN – interpenetrating networks*)⁴.

2 Drucker, P.F. Natchnienie i fart czyli innowacje i przedsiębiorczość. Warszawa: Wyd. Studio Emka, 2004, s.57.

3 Klastry – innowacyjne wyzwanie dla Polski: praca zbiorowa pod red. S. Szulcki; [zespół aut.] T. Brodzicki [et al.; Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową]. Gdańsk: IbnGR, 2004, s.5.

4 Klaster (chemia). Z Wikipedii, wolnej encyklopedii. http://pl.wikipedia.org/wiki/Klaster_%28chemia%29. [Dostępny 20. maja 2005 roku].

2. w muzyce

Klaster to wielodźwięk utworzony z dźwięków sąsiadujących w skali muzycznej. Etymologia klastra muzycznego wywodzi się z języka angielskiego od słowa *tone cluster*, czyli wiązka (dźwiękowa)⁵.

3. w informatyce

Klaster to niepodzielna jednostka podziału na dysku twardym komputera lub dyskietce. W przypadku gdy plik jest większy od zaplanowanej wielkości jednego klastra, zapisuje się go w kilku klastrach, tworzących tzw. łańcuch⁶.

Klastry wymyślono, aby zmniejszyć wielkość przestrzeni adresowej dla systemu plików. Dzięki temu można zmniejszyć zapotrzebowanie pamięci komputera i przyspieszyć jego działanie. W nowoczesnych systemach operacyjnych istnieje możliwość definiowania klastrów o zróżnicowanej wielkości, przewidując procentowy udział plików małych i dużych. Takie rozwiązanie umożliwia większą efektywność wykorzystania powierzchni nośnika⁷.

Istnieje także pojęcie **klaster komputerowy** (webowy, serwerów), czyli grupa połączonych jednostek komputerowych, pracujących współbieżnie tak, jakby to był jeden komputer. Komputery wchodzące w skład klastra nazywamy węzłami (ang. *node*). Połączenie komputerów w klastry ma dwa podstawowe cele: powiększenie mocy obliczeniowej (klastry wydajnościowe) oraz dublowanie swoich funkcji w przypadku awarii jednego z węzłów (klastry niezawodnościowe). Tworzą one system bardzo wydajny, o dużej dostępności. W praktyce rozwiązania klastrowe mają charakter mieszany i wykonują obydwie funkcje.

Rozwiązania klastrowe oferują takie firmy jak : Microsoft, Compaq, Novell. Istnieją także funkcje klastrowe przeznaczone dla Linuksa⁸.

4. w ekonomii

Termin ten wywodzi się z teorii rozwoju regionalnego i odnosi się do sieci małych i średnich przedsiębiorstw, które ze względu na swą niewielką siłę w działaniu w pojedynkę decydują się na współpracę. Klastry obejmują kontakty i współpracę przedsiębiorstw z instytucjami naukowo-badawczymi i władzami publicznymi⁹.

Intelektualnym fundamentem koncepcji klastrów w gospodarce regionalnej była dziewiętnastowieczna teoria **dystryktów przemysłowych** Alfreda Marshalla. W swym dziele „Zasady ekonomiki” (1890) wykazał, że koncentracja przemysłów o podobnym profilu daje korzyści zewnętrzne, przyczyniające się do szybkiego rozwoju całej gałęzi przemysłu. Lokalizacja przemysłu w jednym miejscu zazwyczaj wynika z fizycznych jego właściwości, lecz później prowadzi do zgromadzenia na jednym terenie wyspecjalizowanych kompetencji. Można chyba pokusić się o analogię do procesu koncentrowania się na danym terenie zbiorów bibliotecznych (co jest także efektem rozwoju kulturalnego i społeczno-gospodarczego) i wykształconej kadry wraz z infrastrukturą. Poszczególne osoby uczą się obserwując, co dzieje się w sąsiedztwie. Proces ten jest stale stymulowany i dzięki temu tworzą się trwałe więzi pomiędzy pracodawcami i pracownikami firm (bibliotek i innych instytucji)

⁵ Kopalinski, W. Omnia. Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych. <http://www.slovník-online.pl/kopalinski/CE0C5E00CB57EB99C12565E800440AF7...> [Dostępny 20. maja 2005 roku].

⁶ Magne. Odzyskiwanie danych. http://www.odzyskiwanie.pl/danych_klaster.php. [Dostępny 20. maja 2005 roku].

⁷ Klaster dyskowy. Z Wikipedii, wolnej encyklopedii. http://pl.wikipedia.org/wiki/Klaster_dyskowy. [Dostępny 20. maja 2005 roku].

⁸ Klaster komputerowy. Z Wikipedii, wolnej encyklopedii. http://pl.wikipedia.org/wiki/Klaster_komputerowy. [Dostępny 20. maja 2005 roku].

⁹ Klaster. <http://www.ris-silesia.org.pl/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=24>. [Dostępny 19. maja 2005 roku].

zlokalizowanych w pobliżu¹⁰. Często na takim terenie powstają różne formy działalności komplementarnej względem głównej (w odniesieniu do bibliotek np. wydawnictwa, nowe szkoły, firmy komputerowe), co dodatkowo podnosi pozycję konkurencyjną, tworzy się wręcz, mówiąc językiem współczesnym, marka regionu.

Czy nie można powiedzieć, używając nieco archaicznego języka, że tworzy się **dystrykt biblioteczny**?

Obecnie teorię tę rozwija grupa duńskich uczonych: T. Drejer, F. Kristensen i K. Laursen w postaci teorii **kompleksu przemysłowego**, gdzie istnieją silne powiązania pomiędzy firmami rozwijającymi wysokie technologie w postaci komponentów, maszyn czy systemów produkcyjnych a firmami wykorzystującymi te technologie¹¹. Także i tutaj znaleźć można podobieństwo do coraz silniejszej współpracy pomiędzy twórcami najnowszych mediów bibliotecznych a odbiorcami pochodzącymi głównie ze świata edukacji i nauki. Czyż nie jest to nowoczesny **kompleks usług bibliotecznych**?

Wracając jednak do korzeni teorii klastrów i pierwszej połowy 20. wieku, gdy Francosi Perroux, wskazał na wyjątkową rolę **przedsiębiorstw wiodących**, które ze względu na skalę produkcji, wykwalifikowaną siłę roboczą i innowacje wywierają znaczący wpływ na pozostałe dziedziny gospodarki¹². Tak samo **wiodące** (często duże) **biblioteki** mają znaczący wpływ na swe otoczenie, choć trudno mierzalny.

W tym czasie również Erik Dahmen zaproponował koncepcję **stref wzrostu** (ang. *blocks*), w której oddziaływanie przedsiębiorstw i branż przemysłu przyczynia się do rozprzestrzeniania wiedzy i powstawania nowych gałęzi przemysłu. Dostrzega on także przedsiębiorstwa, będące beneficjentami korzyści skali¹³.

W latach 70-tych 20. wieku we Włoszech Giacomo Becattini wykorzystał teorię dystryktów przemysłowych do objaśnienia fenomenu Trzeciej Italii. Wskazał na ścisłą zależność pomiędzy istnieniem klastrów a przedsiębiorstwami szybko się rozwijającymi, o podobnych cechach kulturowych, silnie ze sobą współpracujących i kooperujących na określonym obszarze¹⁴. Dzięki niemu zaczęto zwracać uwagę nie tylko na koncentrację produkcji, lecz także na duże znaczenie wiedzy ukrytej (ang. *tacit knowledge*) i dostęp do kapitałów wysokiego ryzyka (ang. *venture capital*).

Na współczesne rozumienie pojęcia klastra miały znaczący wpływ prace Michaela E. Portera (1990), najczęściej też omawiane w polskiej literaturze przedmiotu. Wskazał on na to, że dzięki presji wprowadzania zmian, firmy (czytaj także biblioteki) uzyskują przewagę konkurencyjną.

Czynnikami determinującymi tę przewagę są:

1. zasoby – wykwalifikowani pracownicy i infrastruktura dostosowana do specyfiki działalności,
2. popyt na produkt lub usługę,
3. przemysły powiązane i wspierające,
4. strategia i struktura firm oraz rywalizacja¹⁵.

Jak zauważył Porter, przedsiębiorstwa z branż konkurencyjnych na rynkach międzynarodowych są zazwyczaj skoncentrowane geograficznie i otoczone są wyspecjalizowanymi dostawcami, klientami oraz bardzo często instytucjami naukowymi i badawczo-rozwojowymi. Koncentracja rywali, klientów i dostawców zwiększa efektywność

¹⁰ Szultka S., Brodzicki T., Wojnicka E. Klaster-trochę teorii. W: Klastry - innowacyjne wyzwanie dla Polski: praca zbiorowa pod red. S. Szultki; [zespół aut.] T. Brodzicki [et al.]; Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową]. Gdańsk: IbnGR, 2004, s. 8-9.

¹¹ Olesiński Z. Zarządzanie w regionie. Polska – Europa – Świat. Warszawa: Difin, 2005, s.15.

¹² Szultka S., Brodzicki T., Wojnicka E. Klastry – trochę teorii, op. cit., s. 8.

¹³ Olesiński Z. Zarządzanie w regionie, op. cit., s.15.

¹⁴ Szultka S., Brodzicki T., Wojnicka E. Klastry – trochę teorii, op. cit., s. 9.

¹⁵ Ibidem, s. 9.

i specjalizację oraz przyspiesza procesy innowacyjne. Bliskość jednostek naukowych sprawia, że przedsiębiorstwa mają dostęp do nowoczesnych technologii oraz partnerów rozwiązujących problemy technologiczne. Koncentracja geograficzna i „marka regionu” przyciąga zarówno wykwalifikowanych pracowników, jak i międzynarodowe firmy mogące wnieść istotny wkład do dalszego rozwoju danego regionu. Poprzez dalsze intensywne interakcje pomiędzy poszczególnymi podmiotami i zachodzącą specjalizacją, dany region staje się unikatowym środowiskiem. Krajowa rywalizacja przedsiębiorstw wymusza niejako ciągłe ulepszanie, podnoszenie jakości i poziomu technologicznego produktów i usług, przez co przyczynia się do wzrostu pozycji konkurencyjnej na rynkach międzynarodowych.

Biblioteki *per se*, a także jako instytucje silnie powiązane z sektorem naukowo-badawczym, stanowią ważne ogniwo w procesie tworzenia się i rozwoju różnych klastrów. Owo „*per se*” stanowi szansę, ba nawet konieczność, by powstała teoria klastra bibliotecznego. Klastra, który jest owocem niepisanej i twórczej aktywności bibliotekarzy.

Wracając jednak do „starszej siostry” – koncepcji klastra regionalnego można jeszcze zapoznać się z uzupełnieniem koncepcji dystryktu przemysłowego, czyli z teorią **dystryktu technologicznego**, w której jeszcze większe znaczenie przypisywano procesowi uczenia się i działalności innowacyjnej (Storper 1992)¹⁶. Kontynuacją tego sposobu myślenia jest propozycja **środowiska innowacyjnego** (fr. *innovative milieux*). Podkreśla ona, że uczenie się i innowacje nie są procesami indywidualnymi, lecz wspólnymi działaniami licznych przedsiębiorstw, placówek połączonych ze sobą siecią zarówno formalnych, jak i nieformalnych kontaktów oraz wspólną tożsamością (Camagni 1995)¹⁷.

Natomiast o **blokach kompetencji**, w których istnieją różne kompetencje klientów (tworzących popyt), innowatorów (tworzących nowe produkty), przedsiębiorców (identyfikujących potencjalne innowacje) oraz fundusze wysokiego ryzyka, które razem przyczyniają się do komercjalizacji pracy, pisał A. Ch. Fridh (2000)¹⁸.

Widać jak poszczególne „pomysły” na klastry ewoluują i nabierają obecnie wręcz uniwersalnych cech przystających do różnorodnej działalności człowieka. Ponadto są zgodne z aktualnym etapem rozwoju stosunków społecznych (od gospodarki drugiego sektora i społeczeństwa przemysłowego aż do trzeciego sektora i społeczeństwa usługowego).

Podsumowując - głównymi wyznacznikami klastra były pod koniec 20. wieku następujące cechy:

1. koncentracja na określonym obszarze współzależnych przedsiębiorstw działających w tym samym bądź pokrewnych sektorach przemysłu i usług (Mytelka, Farinelli 2000, Enright 2001, OECD 2000, Rosenfeld 1997),
2. interakcje i funkcjonalne powiązania pomiędzy firmami (Doeringer, Terkla 1995),
3. ponadsektorowy wymiar klastra obejmującego swym zasięgiem powiązania horyzontalne i wertykalne (Doeringer, Terkla 1995, Rosenfeld 1997),
4. przywiązywano duże znaczenie do sprawnego przepływu informacji, czynników społecznych i kulturowych (Rosenfeld 1997, Jacobs, De Man 1996, Saxenian 1994)¹⁹.

Globalizacja gospodarki światowej, komputeryzacja i innowacje dały nowy impuls dla rozwoju teorii klastrów, nawiązującej jeszcze mocniej do tematyki gospodarki regionalnej, innowacyjnej i sieciowej, a także bliskiej nam sfery informacyjno-bibliotecznej.

Przykładowo A. Salles wyróżnił trzy **sieci przedsiębiorstw** : dystrykt przemysłowy oparty na relacjach bliskości w środowisku lokalnym, sieci komplementarne pomiędzy przedsiębiorcami a podwykonawcami (pionowe) oraz sieci współpracujące oparte na

¹⁶ Ibidem, s. 10.

¹⁷ Ibidem, s. 10.

¹⁸ Olesiński Z. Zarządzanie w regionie, op. cit., 15.

¹⁹ Szultka Z., Brodzicki T., Wojnicka E. Klastry – trochę teorii, op. cit., 7.

przepływie informacji (poziome)²⁰. Analogia do sieci bibliotecznej jest tu oczywista - od dawna znana jest choćby współpraca pomiędzy biblioteką główną a siecią bibliotek zakładowych.

Precyzyjniej ideę współczesnego klastra wyraża definicja *systemu technologicznego* wydawnictwa NUTEK, ujmująca sieci podmiotów współpracujących w danym obszarze technologii w celu wykorzystywania tych technologii i ich dyfuzji. Zauważalna jest tu koncentracja uwagi na przepływie wiedzy, kompetencji a nie dóbr czy usług²¹.

Jeszcze dobitniej wyraża tę ideę definicja przyjęta przez OECD (2000), w której to już sieci są specyficzną formą powiązań pomiędzy podmiotami, opartą na współzależnościach, kooperacji i zaufaniu (mogą, lecz nie muszą być skoncentrowane przestrzennie). Przytoczmy tu, dla porządku, jeszcze tę najbardziej popularną, współczesną typologię, w której istnieją klastry:

oparte na wiedzy - skupiające firmy dla których istotny jest bezpośredni dostęp do badań podstawowych i publicznych instytucji badawczych oraz uczelni wyższych (np. przemysł : lotniczy, chemiczny, elektroniczny),

oparte na korzyści skali - obejmujące firmy powiązane z instytutami technicznymi i uniwersytetami, prowadzące własne badania na ograniczoną skalę (np. przemysł: samochodowy, maszynowy),

uzależnione od dostawcy - to firmy importujące wspólne technologie. Ich działalność innowacyjna określana jest zdolnością do współdziałania z dostawcami i usługami (np. rolnictwo, leśnictwo i tradycyjne gałęzie przemysłu),

wyspecjalizowanych dostawców - to grupy przedsiębiorstw o dużej intensywności B+R, kładące nacisk na innowacje produktowe, zlokalizowane blisko siebie, klientów i użytkowników (np. produkcja oprogramowania i sprzętu komputerowego)²².

Wracając do innych koncepcji klastrów należy dostrzec antropomorfizację koncepcji *bieguna wzrostu*, w której rozwój oparty o przemysł wiodący wspomagany przez inne branże gospodarki przyczynia się do powstawania korzystnych warunków do rozwoju dla ludności. Autorzy tej koncepcji J. Whalley i P. den Hertog klastrów regionalnym przypisują globalną konkurencyjność²³.

W Polsce, podobnie jak na świecie, istnieje kilka tradycji analizowania i definiowania gron. Jak dotąd nie powstała jeszcze literatura poświęcona teorii klastrów bibliotecznych, gdyż, początkowe badania związane były jedynie z problematyką planowania przestrzennego, następnie dotyczyły zarządzania innowacjami, by obecnie zetknąć się z problematyką sieci i gospodarki globalnej. Bardzo liczna jest grupa polskich badaczy zajmujących się omawianą tematyką, a przytoczony wykaz nazwisk nie jest wyczerpujący : B. Gruchman, E. Gługiewicz, G. Duche, A. Kukliński, G. Gorzelak, B. Jałowicki, E. Okoń-Horodyńska, I. Pietrzyk, G. Gierszewska, B. Wawrzyniak, M. Romanowska, M. Trocki, K. B. Matysiak, E. Stawosz, A. Jewtuchowicz, Z. Olesiński, A. Predygiel, W. Dziemianowicz i wielu innych. Publikacje *stricto* poświęcone gronom powstały w AE Poznań, na Politechnice Warszawskiej i Wrocławskiej, na SGH oraz przede wszystkim w Instytucie Badań nad Gospodarką Rynkową (S. Szultka, T. Brodzicki, E. Wojnicka i inni).

Oprócz wspomnianej już potrzeby badania gron bibliotecznych *per se*, należałoby analizować systemy informacyjno-biblioteczne jako elementy wspierające inne klastry

²⁰ Olesiński Z. Zarządzanie w regionie, op. cit., s.15-16.

²¹ Ibidem, s.16.

²² Wspólnoty Europejskie – Biuletyn Informacyjny nr 5, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zgranicznego, 2002. <http://www.ris-silesia.org.pl/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=24>. [Dostępny 19. maja 2005 roku].

²³ Olesiński Z. Zarządzanie w regionie, op. cit., s.16.

usługowe lub produkcyjne. Jest to szczególnie aktualne w chwili wchodzenia Polski na rynki Unii Europejskiej, gdzie problematyka klastrów jest od lat dobrze znana.

1. 2. POWSTAWANIE I ROZWÓJ KLASTRÓW

Powiedziano, że klaster to przestrzennie skoncentrowane skupisko jednocześnie konkurujących i kooperujących przedsiębiorstw z sektorów pokrewnych bądź powiązanych ze sobą, oraz instytucji i organizacji powiązanych systemem formalnych i nieformalnych relacji w ramach danej trajektorii rozwoju²⁴.

U przyczyn powstawania klastrów leżą:

1. uwarunkowania historyczne, tradycje wynikające z istnienia danego rodzaju działalności na określonym obszarze,
2. dostęp do zasobów, materiałów, specyficzne warunki materialne, rynki zbytu, wykwalifikowane kadry, zaplecze naukowe w postaci silnych jednostek naukowych²⁵.

Niekiedy możliwe jest wykreowanie klastra w sposób sztuczny, przez sfinansowanie parku nauki itp., ale bardzo często prowadzi to, jak twierdzą znawcy przedmiotu, do powstawania „katedr na pustyni”. Nie mniej jednak można efektywnie stymulować rozwój klastra poprzez :

rozszerzenie oferty klastra, czyli wspieranie powstawania lub przenoszenia się na teren klastra firm działających w branżach pokrewnych lub świadczących usługi dla przedsiębiorstw już działających (np. wykorzystywanie e-usług w bibliotekach),

wzrost interakcji, polegający na koncentracji na danym obszarze podmiotów działających w branżach pokrewnych i wspierających. Umożliwia to ściślejszą współpracę, twórcze naśladowanie czy zawieranie sojuszy. Współpraca przyczynia się także do wzrostu efektywności wykorzystania istniejących czynników produkcji, wspólne inwestowanie w specjalistyczną infrastrukturę, organizowanie kanałów zaopatrzenia, marketing (na rynkach międzynarodowych) i lobbing władz publicznych (np. wspólne tworzenie baz - Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa),

większą specjalizację, towarzyszącą istnieniu wielu potencjalnych partnerów i kooperantów. Jest to przyczyna i skutek większej pionowej dekoncentracji (wzrostu specjalizacji) procesu produkcyjnego. Możliwy jest także outsourcing części produkcji, usług i większa specjalizacja dzięki obniżce kosztów transakcyjnych (np. tworzenie baz specjalistycznych – AE w Poznaniu tworzy bazę czasopism zagranicznych),

niższe koszty transakcyjne, gdyż tworzący się kapitał społeczny (wzrost zaufania do partnerów) w danej lokalizacji następuje na skutek częstych formalnych i nieformalnych kontaktów. W połączeniu z większą liczbą podmiotów wzrost zaufania sprzyja szybszemu przepływowi wiedzy pomiędzy uczestnikami klastra. Sprzyja to upowszechnianiu nowych możliwości technicznych, różnych usprawnień, wykorzystaniu możliwości rynkowych, zwiększeniu zasobu specjalistycznej wiedzy dostępnej dla wszystkich podmiotów klastra,

ograniczenie niepewności, ponieważ w wyniku współpracy lepiej znany jest kierunek dalszego rozwoju technologicznego. Możliwe jest uwzględnienie szerszego spektrum czynników, minimalizuje się ryzyko pominięcia istotnych czynników rozwoju. Mnogość podmiotów pozwala na jednoczesne działanie w różnych kierunkach, w efekcie czego wzrasta prawdopodobieństwo osiągnięcia sukcesu²⁶.

²⁴ Szultka S., Brodzicki T., Wojnicka E. Klastry – trochę teorii, op. cit., s. 7.

²⁵ Ibidem, s. 10.

²⁶ Ibidem, s. 11.

Omówione czynniki przyczyniają się do poprawy przepływu informacji i wiedzy, obniżki kosztów transakcyjnych (dzięki klimatowi wzajemnego zaufania i partnerstwa), wspierają wzrost efektywności i produktywności (poprzez specjalizację), przyspieszają proces powstawania nowych firm (w bibliotekach np. nowych usług) i wpływają na wzrost innowacyjności. Dobrze funkcjonujący klaster generuje wzrost zatrudnienia, rozwój partnerstwa i zysku a tym samym szybszy wzrost gospodarczy i lepszą jakość życia.

1. 3. KORZYŚCI I NEGATYWNE SKUTKI ISTNIENIA KLASTRÓW

Korzystne skutki istnienia klastrów są zarówno twarde (wymierne) i tzw. miękkie (niewymierne). Pierwszą grupę stanowią :

- **lokalny łańcuch podaży** o wysokiej efektywności i dobrej dostępności, niskich kosztach transportu (inaczej - szybki i przejrzysty przepływ informacji, usług i zbiorów bibliotecznych do użytkowników),
- **wyspecjalizowane kadry**, charakteryzujące się wyższą produktywnością,
- **usługi specjalistyczne** i lepsza do nich dostępność (np. nowoczesne usługi reprograficzne),
- **możliwości wyboru dostawcy** – niższy koszt, wyższa jakość (można negocjować warunki umów),
- **duża liczba firm**, umożliwiająca wspólne przedsięwzięcia i pracę w sieci.

Do drugiej zaś grupy należą :

- **stowarzyszenie się** i wspólna wizja oraz planowanie,
- **zaufanie** – współpraca między firmami sieci (bibliotekami),
- **uczenie się**, polegające na transferze technologii i innowacjach, tacit knowledge, know-how,
- **nieformalny rynek pracy**, sprzyjający wyższej efektywności a także możliwość kariery rozumianej jako rozwój zawodowy²⁷.

Obserwuje się jednak, tak jak w każdej działalności, również i negatywne skutki istnienia klastrów do których zalicza się :

- **kongestię** polegającą na nadmiernej koncentracji działalności i ludzi,
- **ograniczenie konkurencji**,
- **zaburzenia w przepływie informacji, koordynacji działań i podejmowaniu decyzji, utrata elastyczności**²⁸.

Podmiot koordynujący działanie klastra powinien dążyć do ograniczania negatywnych efektów rozwoju systemu, czy wręcz je uprzedzać oraz, oczywiście, wspierać aspekty pozytywne.

²⁷ „A Governor’s Guide to Cluster-Based Economic Development”, National Governors Association, Washington 2002.

²⁸ Szultka S., Brodzicki T., Wojnicka E. Klasy – trochę teorii, op. cit., s. 12.

1. 4. KLASTRY A SIECI (KONSORCJA), TYPOLOGIA KLASTRÓW

W praktyce bibliotecznej funkcjonują już od lat konsorcja (VTLS, zakupujące różne bazy itp.). Teorii konsorcjów bibliotecznych poświęcono także sporo uwagi²⁹. Dlatego ważne byłoby odniesienie i porównanie koncepcji klastrów do teorii konsorcjum.

Podstawową różnicą jest to, że współpraca w sieci (także w konsorcjum) regulowana jest umową i działalność jest sformalizowana. Natomiast współpracę i konkurencję w klastrze regulują normy społeczne.

Pozostałe różnice obrazuje tabela :

	sieci	klastery
członkostwo	zamknięte	niewymagalne
relacje, związki	współpraca	kooperacja i konkurencja
podstawa porozumienia	kontrakt	normy społeczne
wartość dodana	kluczowe kompetencje	korzyści zewnętrzne
główne korzyści	wzrost zysków i sprzedaży	dostęp do dostawców, usług
podstawa korzyści	podział funkcji i zasobów	bliskość lokalizacji
wspólne cele	korzyści biznesowe	brak
bliskość geograficzna	mało istotna	niezbędna

Oprac. IbnGR na podstawie : A.Hoen, „Clusters: Determinants and Effects”, CPB, Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Den Haag 2001; S. Rosenfeld, „Creating Smart Systems a Guide to Cluster Strategies in Less Favoured Regions”, Brussels 2002.

Członkostwo w klastrach nie jest wymagalne. W każdej chwili można wstąpić i wystąpić z grona. Biorąc jednak pod uwagę niebezpieczeństwo kongestii czy po prostu chaos, daną podmiot koordynujący daną działalność w danym okresie powinien brać to pod uwagę. Czynniki bliskości lokalizacji w społeczeństwie sieci częściowo traci na znaczeniu. Jednak można zauważyć, że im więcej wirtualności, tym występuje większa potrzeba bezpośrednich kontaktów.

Jak już wspomniano nie ma jednej definicji klastra i kryteriów, które pozwoliłyby na jednoznaczne wskazanie na jego istnienie, bądź jego brak. Powinien on jednak spełniać trzy podstawowe warunki. Kojarzą się one ze słowami: **KONCENTRACJA** placówek z pokrewnych branż na pewnym obszarze geograficznym, konieczna jest **WSPÓŁPRACA** i **KONKURENCJA** instytucji w klastrze. Współpraca i konkurencja są potrzebne do pewnego efektu synergii i współistnienia podmiotów na danym obszarze, natomiast konkurencja niezbędna jest jako bodziec do wprowadzania zmian i innowacji. Nawiasem dodam, że w formę konsorcjum nie wpisuje się kategoria konkurencji. Różne są także podstawowe korzyści. Konsorcjum zakłada na przykład obniżenie kosztów związanych z przetargiem, w klastrze natomiast akcentuje się jak najszerzy dostęp do dostawców i usług. Krótko mówiąc klaster jest raczej duchem niż ciałem, którym jest w tym przypadku konsorcjum. W ramach klastra można i oczywiście należy powoływać w razie potrzeby różnorodne organizacje sformalizowane. Jednym słowem istnienie klastra może konstytuować owe instytucje wypełniające zadania szczegółowe (w tym także konsorcja).

Mamy do czynienia z wielką różnorodnością klastrów, które obrazują typologie według następujących kryteriów:

- **rozwoju** – klastery embrionalne, wzrostowe, dojrzałe, schyłkowe,
- **kreowanie miejsc pracy** – wzrostowe, stałe, spadkowe,
- **zasięg terytorialny** – lokalne, regionalne, krajowe, ponadnarodowe,
- **powiązanie sektorów** – wąskie, szerokie,

²⁹ Wojciechowski J. Konsorcja biblioteczne. W: Biblioteka. Nr 8 (17). Poznań 2004, s. 123-134.

- **stadia łańcucha produkcyjnego** – głębokie (wszystkie stadia), płytkie,
- **pozycja konkurencyjna** – liderzy światowi, krajowi, słaba pozycja,
- **poziom technologii** – wysoko- lub nisko-innowacyjne, wysoko- lub nisko-technologiczne³⁰.

Dodatkowo występują klastry odnoszące się do poszczególnych dziedzin gospodarki, np. klastry przemysłowe, rolnicze, morskie, wydawnicze, czy (nie zdiagnozowane jeszcze) klastry biblioteczne.

1. 5. METODOLOGIA BADANIA KLASTRA

Metodologia identyfikacji i oceny klastrów musi uwzględniać dynamiczny charakter procesów społeczno-gospodarczych, a więc powinna umożliwić wskazanie tak zwanych klastrów embrionalnych. Są to bowiem grona nie mające jeszcze masy krytycznej i znaczącego udziału w gospodarce czy w życiu regionu, charakteryzujące się już jednak potencjałem oraz odpowiednimi zasobami do osiągnięcia takiego stanu w przyszłości. Do bogatego arsenału narzędzi badawczych należą:

metoda nakładów-wyników, badająca przepływ materiałów i usług poprzez obliczanie współczynnika lokalizacji L_q (liczba zatrudnionych, wielkość usług, produkcji), wykorzystująca też podejście eksperckie, wywiady, grupy focusowe, metodę delficką, biały wywiad, raporty branżowe, artykuły prasowe i inne dokumenty do identyfikacji struktur klastrowych,

analiza sieci, polegająca na analizie powiązań, ich siły i kierunków, kanałów przepływu wiedzy, informacji i produktów oraz wskazanie kluczowych podmiotów czy grup podmiotów stanowiących jej rdzeń,

metoda klastra GEM autorstwa T. Padnore'a i H. Gibsona do oceny siły i efektywności klastra jako lokalnego systemu produkcyjnego, innowacyjnego (determinanty podaży, popytu itp.). Efektywność klastra zależy od czegoś więcej niż powiązania między firmami i instytucjami i od czegoś więcej niż innowacje.

analiza cytowań i patentów – w praktyce najczęściej stosuje się różne kombinacje tych metod i dostosowuje się je do poziomu, na którym badany jest klastr (mikro-, mezo-, makro-), i do celu badania. Pogłębiona analiza jakościowa pozwala ocenić główne bariery i wąskie gardła rozwoju, wskazuje miejsca inicjatyw mających na celu dalszą poprawę pozycji konkurencyjnej klastra, a która do tej pory nie była wykorzystywana³¹.

Czy zjawisko klastrów dotarło już do polskich bibliotek i polskiego systemu bibliotecznego? Gdzie zlokalizowane są polskie klastry lub ich załączki? Oby zaprezentowana teoria była przydatna w rozpoznaniu ich podczas obecnej konferencji. Tymczasem jednak proponujemy zapoznanie się z najbardziej znanymi klastrami na świecie i w Polsce, a na koniec z poznańskim mikroklassem ekonomiczno-prawniczym

³⁰ Enright 2001. DTI 2001.

³¹ Szultka S., Brodzicki T., Wojnicka E. Klastry – trochę teorii, op. cit., s. 14-17.

1. 6. PRZYKŁADY KLASTRÓW

Dolina Krzemowa

Najsłynniejszy klaster na świecie, który specjalizuje się w projektowaniu i produkcji komputerów. To miejsce (Silicon Valley) w rzeczywistości leży 50 km na południe od San Francisco i oficjalnie nazywa się Doliną Santa Clara. Swój początek zawdzięcza dwóm studentom amerykańskiego Uniwersytetu Stanforda, Williamowi Hewlettowi i Dawidowi Packardowi, którzy w ramach chałupniczej pracy w garażu uruchomili pod koniec lat 30-tych 20. wieku produkcję audiooscylatorów. Pierwszym sławnym produktem założonej przez nich firmy Hewlett-Packard był kieszonkowy kalkulator. Obecnie w Dolinie Krzemowej działa ponad 700 przedsiębiorstw, wśród których najbardziej znane to: Apple, Sun, Silicon Graphics, IBM, Digital, Microsoft. Firmy komputerowe działają w sąsiedztwie wojskowych laboratoriów Lockheada oraz ośrodków badawczych, które zajmują się bioinżynierią, genetyką i tworzeniem wirtualnej rzeczywistości³². Główne czynniki sukcesu klastra zwanego Doliną Krzemową to: innowacyjni i kreatywni przedsiębiorcy, zespoły zarządzania jakością, bliskość uniwersytetów oraz centrów naukowych, dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania i rynków kapitałowych, odpowiednio rozbudowana infrastruktura dla biznesu, atrakcyjne warunki życia³³. Wszystkie te czynniki miały niewątpliwy wpływ na to, że początkowy obrót firmy Hewlett-Packard, zatrudniającej 2 osoby w 1939 roku, wzrósł z 5 tys. dolarów rocznie do 72 miliardów dolarów obecnie, zaś zatrudnienie przekroczyło 140 tys. pracowników.

Brepolis Medieval Cluster

Jednym z bardziej interesujących przykładów klastra w świecie wydawniczym, jest grono współpracujących ze sobą instytucji naukowych i edytorskich określanych jako *Brepolis Medieval Cluster*³⁴. Wieloletnia tradycja współdziałania pomiędzy wydawnictwem Brepols³⁵ a ogromną liczbą placówek naukowych rozsiansych po całym świecie umożliwia wspólne wydawanie źródeł niezbędnych w historycznych badaniach naukowych w postaci baz pełnotekstowych i bibliograficznych. Profil wydawniczy *Brepols Publishers* obejmuje szerokie *spectrum* nauk humanistycznych i pokrewnych: historię, archeologię, historię sztuki, muzykę, sztukę i architekturę. Dzięki współpracy tak cenionych w świecie nauki instytucji, jak paryski IRHT (*Institut de Recherche et d'Histoire des Textes*)³⁶ oraz IMI (*International Medieval Institut*) z Leeds stało się możliwe opracowanie serii źródeł znanych pod wspólną nazwą *Corpus Christianorum*, obejmującej ponad 500 woluminów. Kontynuacją tego wydawnictwa jest monumentalna biblioteka elektroniczna tekstów łacińskich pod nazwą *The Library of Latin Texts*³⁷. Mediewistyczny Klaster Brepolis wydaje swoje publikacje w formie

³² M. Hołyński, Dolina Krzemowa. [W:] Wiedza i Życie, nr 12/1997, zob.

<http://archiwum.wiz.pl/1997/97123100.asp> [Dostępny 17. września 2005 roku].

³³ E. Wojnicka, Silicon Valley. [W:] Klasy. Innowacyjne wyzwania dla Polski. Praca zb. pod red. S. Szultki, na s. 32, zob. oprac. IBnGR na podst. J. Larosse, ICT Clusters In Flanders, Co – operation In Innovation In the New Network Economy, IWT Observatory 2001.

³⁴ O osiągnięciach wydawniczych klastra BREPOLiS, zob. pod adresem: http://www.brepolis.net/info_en.html [Dostępny 28. lipca 2005 roku].

³⁵ Zob. stronę domową wydawnictwa *Brepols Publishers* pod adresem: <http://www.brepols.net/publishers/index.html>

³⁶ Zob. stronę domową paryskiego wydawcy źródeł średniowiecznych: www.irht.cnrs.fr [Dostępny 28. lipca 2005 roku].

³⁷ Baza *The Library of Latin Texts* obejmuje teksty łacińskie zawarte w *Corpus Christianorum*, obie *Series Latina* i *Continuatio Mediaevalis*, teksty zawarte w edycji *Biblioteca Scriptorum Romanorum Teubneriana*, wiele tekstów łacińskich zaczerpniętych z takich edycji, jak: *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, *Sources Chrétiennes*, Migne'a *Patrologia Latina*, *Acta Sanctorum*, *Analecta Hymnica Medii Aevii*, teksty zawarte w bazie obejmują swoim zasięgiem okres od 240 r. p.n.e. (Livius Andronicus) do dokumentów II

drukowanej (książki, miscellanea, czasopisma), na mikrofilmach a także CD-ROM-ach. Od października 2001 roku wydawnictwa BMC dostępne są także on-line.

Plonem współpracy wielu ośrodków naukowych na świecie w ramach prezentowanego klastra są: Brepolis Medieval Bibliographies oraz Brepolis Medieval Encyclopaedias. Najważniejszą publikacją elektroniczną należącą do pierwszej grupy jest przede wszystkim: *The International Medieval Bibliography IMB Online*³⁸. Warto wspomnieć, że wśród ogromnej rzeszy współpracowników klastra Brepolis z całego świata znajdują się także poznańscy badacze Średniowiecza³⁹. Kolejną bibliografią należącą do tej grupy jest *The Bibliographie de civilization médiévale BCM – Online*⁴⁰. Zestaw ten dopełnia międzynarodowy katalog mediewistów (*The International Directory of Medievalists Online*)⁴¹, który stanowi kontynuację drukowanej edycji tego dzieła⁴². Kolejną grupą wydawnictw udostępnianych jako zestaw wspólnie udostępnianych wydawnictw elektronicznych pod zbiorową nazwą Brepolis Medieval Encyclopaedias są: *Lexicon des Mittelalters Online*⁴³, *International Encyclopaedia for the Middle Ages – Online*⁴⁴ oraz *Europa Sacra Online*⁴⁵. Wzajemne linkowania możliwe pomiędzy tymi zasobami dodatkowo podnoszą ich przydatność dla prowadzonych poszukiwań i badań.

Soboru Watykańskiego wydawanych w latach 1962- 1965. Baza zawiera ponad **47 milionów łacińskich słów** obecnych w ponad **2800** pracach, przypisywanych ok. **860** autorom, informacje na ten temat zob. pod adresami: <http://www.brepols.net/publishers/cd-rom.htm#CLCLT> [Dostępny 29. lipca 2005 roku] oraz http://www.brepols.net/publishers/corpus_christianorum1.htm [Dostępny 29. lipca 2005 roku] i <http://www.corpuschristianorum.org/> [Dostępny 29. lipca 2005 roku].

³⁸ Baza IMB zawiera ponad **320** tysięcy opisów bibliograficznych artykułów, recenzji i innych dzieł obejmujących wszelkie aspekty badań mediewistycznych. informacje bibliograficzne o artykułach pochodzą z ponad **4.5** tys. tytułów czasopism i ponad **9** tys. prac zbiorowych, materiałów konferencyjnych ukazujących się od 1967 roku w 30 językach świata, zob. pod adresem: http://www.brepolis.net/imb_en.html [Dostępny 28. lipca 2005 roku].

³⁹ Są wśród nich: A. Labuda, B. Lapis, J. Strzelczyk, D. Rychlewicz z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (informacje pochodzą z bazy IMB na CD-ROM, za lata 1967-1999).

⁴⁰ Bibliografia opracowana przez *Centre d'Etudes Supérieures de Civilisation Médiévale* Uniwersytetu w Poitiers, zawiera opisy bibliograficzne ponad 40 tysięcy. tytułów prac, jest uzupełnieniem dla *International Medieval Bibliography IMB – Online*, zob. pod adresem: http://www.brepolis.net/info_bibcivmed_en.html [Dostępny 28. lipca 2005 roku].

⁴¹ Katalog dostępny on-line zawiera dane adresowe badaczy Średniowiecza pochodzących z ponad 70 krajów na świecie, zob. pod adresem: http://www.brepolis.net/info_idm_en.html [Dostępny 28. lipca 2005 r.].

⁴² *Répertoire international des médiévistes = International directory of medievalists / Fédération internationale des instituts d'études médiévales*; [Jacqueline Hamesse, éd.]. 8ème éd. Published/Created: Louvain-la-Neuve : Brepols, 1995.

⁴³ *Lexicon des Mittelalters Online* zawiera ponad **36.700** artykułów opracowanych przez ok. 3 tys. autorów pochodzących z całego świata, zasięg chronologiczny leksykonu obejmuje lata od 300 r. do 1500 r. Baza zawiera elektroniczną edycję wydawnictwa drukowanego, publikowanego w latach 1977-1999. Wersję cyfrową uzupełniono o hasła rzeczowe w j. angielskim oraz linki do Cumulative Bibliography (*International Medieval Bibliography IMB* oraz *Bibliographie de civilization médiévale*, posiada także interfejs w językach angielskim, francuskim i niemieckim, zob. stronę http://www.brepolis.net/info_lexma_en.html [Dostępny 28. lipca 2005 r.].

⁴⁴ *International Encyclopaedia for the Middle Ages*, jest suplementem do wydawnictwa *Lexicon des Mittelalters Online* tematyka haseł obejmuje informacje o diecezjach, dostojnikach Kościoła, wybitnych ludziach Średniowiecza działających w latach od 300 r. do 1500 r., zob. stronę http://www.brepolis.net/info_iema_en.html [Dostępny 28. lipca 2005 roku].

⁴⁵ *Europa Sacra Online* baza dostarcza obszernych informacji o średniowiecznych prałatach (m. in. po raz pierwszy są dostępne w ramach tej kolekcji za pośrednictwem sieci internet fundamentalne dzieła takich autorów, jak: C. Eubel, *Hierarchia catholica medii aevi... ab anno 1198 [I i II ed., Münster, 1898ff]* P.B. Gams, *Series episcoporum ecclesiae catholicae. Regensburg, 1873-86*. Baza zawiera informacje o więcej, niż 1300 średniowiecznych biskupstwach, arcybiskupstwach, patriarchatach, propozograficzne dane na temat ponad 18.507 biskupów, arcybiskupów i patriarchów żyjących w latach 1198-1503, zob. stronę http://www.brepolis.net/info_eurosacra_en.html [Dostępny 28. lipca 2005 roku].

Poselski projekt Ustawy o klastrach przedsiębiorstw rodzinnych.

Oprócz udanych przykładów współpracy w ramach tysięcy klastrów na świecie są też nieudane próby niewłaściwego zastosowania tego pomysłu. Jednym z nich jest projekt ustawy o klastrach przedsiębiorstw rodzinnych. W opisie projektu klastery jest podmiotem o zmiennej liczbie uczestników (przynajmniej trzech), w skład którego wchodzi przynajmniej jedno przedsiębiorstwo rodzinne a pozostali to osoby fizyczne prowadzące działalność rolniczą i współpracujące ze sobą na obszarze gminy lub gmin sąsiednich⁴⁶. Twórcy projektu zakładają, że klastery miałyby działać w imieniu i na rzecz podmiotów go tworzących, ale nie zaciągałyby zobowiązań w ich imieniu. Klastery miałyby osobowość prawną, ale nie posiadałyby struktur zarządzających oraz kapitału. Największą zaletą klastrów wobec już istniejących form współpracy w rolnictwie byłaby uproszczona i mniej kosztowna procedura ich zakładania. Wystarczyłoby podpisanie umowy cywilno-prawnej spisanej notarialnie. Stanowisko Rządu, wyrażone w liście do Marszałka Sejmu RP wobec tego projektu było negatywne⁴⁷. Rada Ministrów uznała za nieuzasadnione, aby kontynuowano prace nad tym projektem, gdyż nie przewiduje on możliwości wpisu klastra do ewidencji działalności gospodarczej ani innego rejestru. Projekt nie przewidział także żadnej odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe klastra. Zapewne błędem, wynikającym z braku zrozumienia co oznacza pojęcie klastery, było w ogóle wystąpienie z tego rodzaju projektem. Być może nie należy aż tak formalizować na gruncie prawnym form współpracy, które w swej istocie są bardzo nieformalne i zakładają działanie w poprzek istniejących struktur.

Krajowy Klaster Linuksowy *Clusterix*

Wyjątkowym i udanym przykładem klastra działającego na rzecz informatyzacji Polski jest Krajowy Klaster Linuksowy **Clusterix**. Za pośrednictwem sieci optycznej PIONIER łączy, pod kontrolą systemu Linux, komputery znajdujące się w dwunastu polskich ośrodkach akademickich. Posiada moc 4,4 teraflopa (TFLOPs) a do jego budowy zastosowano ponad 800 procesorów Intel Itanium 2. Koordynatorem projektu, dzięki któremu powstał ten najszybszy rozproszony komputer w Polsce i jeden z najszybszych w Europie jest Politechnika Częstochowska⁴⁸. Clusterix umożliwia prowadzenie prac naukowo-badawczych, które wymagają ogromnej mocy obliczeniowej. Przykładowymi zastosowaniami klastra są: badania naukowe w zakresie modelowania zjawisk (np. termomechanicznych), złożone symulacje (np. przepływu krwi), wizualizacje, przewidywania struktur białek czy projektowanie układów elektroniki molekularnej⁴⁹. Również biblioteki prezentowanego mikroklastra poznańskiego współpracują ściśle z Poznańskim Centrum Superkomputerowo-Sieciowym poprzez wykorzystywanie naukowych baz danych, ulokowanych na jego serwerach .

⁴⁶ Poselski projekt ustawy o klastrach przedsiębiorstw rodzinnych, druk nr 3658, wpłynął 28. lipca 2004 roku, zob. <http://ks.sejm.gov.pl> [Dostępny 17. września 2005 roku].

⁴⁷ Pismo skierowane do Marszałka Sejmu RP z dnia 5. kwietnia 2005 roku, zob. <http://ks.sejm.gov.pl> [Dostępny 17. września 2005 roku].

⁴⁸ Inne ośrodki naukowe, które wchodzi w skład klastra to: Politechnika Białostocka, Centrum Informatyczne Trójmiejskiej Akademickiej Sieci Komputerowej TASK, Politechnika Łódzka, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Akademickie Centrum Komputerowe CYFRONET AGH, Uniwersytet Opolski, Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe, Politechnika Szczecińska, Politechnika Warszawska, Politechnika Wroclawska, Uniwersytet Zielonogórski.

Zob.: http://helionica.pl/index.php/Krajowy_Klaster_Linuxowy [Dostępny 2. sierpnia 2005].

⁴⁹ Zob. http://helionica.pl/index.php/Krajowy_Klaster_Linuxowy [Dostępny 2. sierpnia 2005].

2. EKONOMICZNO-PRAWNICZY MIKROKLASTER POZNAŃSKI

2.1. GENEZA MIKROKLAstra

Klimat, w którym zaczęła krystalizować się nasza współpraca, zdeterminowany był z jednej strony, jak wspomniano we wstępie, 17. wiecznym dziedzictwem, a z drugiej zaś dorobkiem 21. wieku. Chodzi głównie o postępującą automatyzację opracowania zbiorów bibliotecznych oraz niedaleką już perspektywę powstania wspólnego katalogu w sieci bibliotek akademickich Poznania oraz rosnącymi kosztami (zakupu, magazynowania i opracowania literatury ekonomicznej). Czynniki te wywołują potrzebę bardziej racjonalnego zarządzania zbiorami i pogłębienia specjalizacji bibliotek.

W tym duchu i celu – aby dokonać podziału obowiązków w zakresie gromadzenia (początkowo tylko literatury ekonomicznej, później także prawniczej) w środowisku bibliotek szkół wyższych Poznania – zostało zorganizowane spotkanie dnia 12. marca 2003 roku na terenie Biblioteki Uniwersyteckiej.

Trzeba jednak wspomnieć, że pierwszą próbę konsolidacji środowiska poznańskiego podjęła Wyższa Szkoła Bankowa w 1997 roku⁵⁰. Na spotkaniu, które odbyło się w tejże uczelni przybyli przedstawiciele bibliotek: UAM (Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza), AE (Akademii Ekonomicznej), WSZiB (Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości), AWF (Akademii Wychowania Fizycznego) i WSB (Wyższej Szkoły Bankowej). Po wzajemnym zapoznaniu się ze zbiorami poszczególnych bibliotek postanowiono kontynuować współpracę i poszerzyć ją o informację dotyczącą bieżącej działalności, nabytków i czasopism. Kolejne spotkanie planowano za dwa miesiące, jednak do niego już nie doszło. Organizatorzy konferencji rozesłali jedynie wszystkim uczestnikom schematy rzeczowe ekonomii poszczególnych bibliotek, tak by mogli przemyśleć zakres przyszłej ewentualnej specjalizacji.

Tymczasem w Bibliotece Uniwersyteckiej nowelizowano zasady gromadzenia zbiorów⁵¹, będące kontynuacją polityki w tym zakresie prowadzonej szczególnie po 1997 roku. Główne jej cele zmierzały do osiągnięcia wysokiej jakości merytorycznej zbiorów i profilowania ich zgodnie z potrzebami Uniwersytetu i środowiska. Kontynuowano politykę ograniczania liczby zbiorów na rzecz zwiększenia jednostek gromadzonych celowo, zawężono gromadzenie określonych kategorii zbiorów i na podstawie oddzielnych porozumień określono zasady przekazywania ich innym uczelniom na terenie Poznania (z zakresu techniki do Biblioteki Politechniki Poznańskiej, literaturę medyczną do Biblioteki Akademii Medycznej, literaturę dotyczącą rolnictwa do Biblioteki Akademii Rolniczej, wydawnictwa podręcznikowe do Publicznej Biblioteki Pedagogicznej a literaturę piękną dla dzieci i młodzieży do Biblioteki Raczyńskich). Równoległe do selekcji retrospektywnej odbywała się selekcja bieżąca, prowadzona przez powołaną do tego celu Komisję Selekcji, która na cotygodniowych spotkaniach roboczych (dzieje się tak do dziś) decydowała o tym, by do zbiorów Biblioteki trafiały jedynie pozycje wartościowe i zgodne z profilem gromadzenia. Wyselekcjonowaną z EO literaturę zagospodarowywał Dział Zbiorów Zbędnych i Dubletów. Palącą potrzebą okazało się wtórne rozdysponowanie wyselekcjonowanych zbiorów.

W ramach nowej polityki gromadzenia zacieśniono także współpracę pomiędzy Biblioteką Główną a bibliotekami sieci. Dyrektor Biblioteki powołał zespół specjalistów dziedzinowych, którzy mieli utrzymywać bieżący kontakt z bibliotekami sieci. Doszło więc

⁵⁰ Piotrek P. Protokół spotkania przedstawicieli bibliotek poznańskich gromadzących piśmiennictwo z zakresu ekonomii. WSB, Poznań 1997 [kserokopia].

⁵¹ Jazdon A. Zarządzenie wewnętrzne Dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej nr 16/2001 w sprawie wprowadzenia w życie „Zasad polityki gromadzenia zbiorów w systemie biblioteczno-informacyjnym. Poznań 2001 [kserokopia].

także do ścisłej współpracy z Biblioteką Wydziału Prawa. Łącznicy zostali „zaopatrzeni” w fundusz na zakup wskazanej przez pracowników nauki literatury zagranicznej. Fundusz pochodził ze zlikwidowanej, prowadzonej wcześniej na bardzo szeroką skalę, wymiany zagranicznej (koszty porta). Inicjatywa biblioteki spotkała się, w zależności od zakładu, z brakiem przychylności (kojarzenie z kolejnymi obowiązkami), czy też z dużym zainteresowaniem. Biblioteka zaczęła ponadto regularnie zapraszać pracowników Wydziału na wystawy nowości i przeglądy literatury prezentowane przez różne wydawnictwa.

Ważnym impulsem wzmacniającym współpracę z Wydziałem Prawa stało się zarządzenie Rektora UAM⁵² w sprawie powołania na tymże Wydziale w Katedrze Nauk Ekonomicznych: Zakładu Ekonomii, Zakładu Finansów i Rachunkowości oraz Zakładu Zarządzania i Marketingu.

Wysiłkiem całego środowiska uniwersyteckiego powstała w BU nowoczesna czytelnia nauk społecznych z aneksami przeznaczonymi na literaturę ekonomiczną i prawniczą oraz pomieszczeniem ze stanowiskami do korzystania z e-źródeł.

Powstały więc warunki, by osoba odpowiedzialna za opracowanie rzeczowe literatury prawniczej i ekonomicznej w BU mogła udoskonalić swą działalność i poszerzyć krąg sprzymierzeńców. Udało się pozyskać osoby zatrudnione w Oddziale Informacji Naukowej do współpracy przy tworzeniu informatora e-Prawo a także stałej aktualizacji informacji na stronie domowej Biblioteki w zakresie prawa i ekonomii (wykaz e-adresów, informacje o bazach testowych, wystawach itp.). Również wymiana informacji i stały kontakt z kierownikiem biblioteki Wydziału Prawa stworzyły odpowiedni klimat do zrobienia kolejnego kroku i wyjścia na zewnątrz. Nieocenione okazały się tu poza instytucjonalne kontakty zawodowe Dyrektora BU, który jest konsultantem naukowym Biblioteki WSB i tak doszło do pierwszego spotkania, początkowo nazywanego „quasi konsorcjum” na terenie Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu.

2. 2. DZIAŁALNOŚĆ MIKROKLASTRA

Terminarz, miejsca i tematyka spotkań

W dotychczasowych spotkaniach na terenie BU⁵³ wzięli udział przedstawiciele Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza oraz Bibliotek Wydziału Prawa i Administracji UAM, Akademii Ekonomicznej oraz Wyższej Szkoły Bankowej. Zgodnie z teorią klastrów wszystkie omawiane instytucje położone są w centrum miasta i zajmują się gromadzeniem literatury prawniczo - ekonomicznej.

Początkowo spotykano się w tym wąskim gronie trzech bibliotek i starano się skupić na najważniejszych problemach i ugruntować współpracę tzw. „trzonu”, by w przyszłości poszerzać zespół odpowiednio do potrzeb, unikając efektu kongestii. Udało się nadać tym zebraniom charakter pośredni pomiędzy kameralną wymianą zdań a seminarium. W pierwszym wypadku jest czas i warunki do swobodnej wymiany zdań, twórczej dyskusji, w drugim natomiast można zastanawiać się nad wprowadzaniem nowych tematów, relacji. Przed każdym spotkaniem uczestniczki otrzymywały plan zebrania. Natomiast tematyka następnych kontaktów wynikała w sposób naturalny z wniosków zawartych w protokole i była uszczegóławiana na tzw. czacie (maj-czerwiec 2004). Protokoły w postaci wniosków do dalszej realizacji pełniły także ważną rolę w informowaniu przełożonych o przebiegu współpracy, prośby o pomoc itp. Należy podkreślić, że zebrania były miejscem wymiany

⁵² Zarządzenie nr 45/2002/2003 Rektora Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu z dnia 21. maja 2003 roku w sprawie zmian organizacyjnych na Wydziale Prawa i Administracji [kserokopia].

⁵³ Dаты spotkań: 12.03.2003, 9.07.2003, 21.04.2004 i 23.06.2004 oraz seminarium w WSB 15.12.2004.

informacji i doświadczeń, ale także platformą do dalszej współpracy dwu-, trzy- stronnej, o czym nie musieli być wszyscy informowani (w praktyce dotyczyło to spraw drobniejszych).

Udział w klastrze był i pozostał dobrowolny, a praca w nim ma charakter społeczny. Dzięki konsultacjom w większym gronie powstaje efekt synergii i trudno wszystko przewidzieć. Klastr „żyje” i spełnia swoje funkcje.

Tematykę spotkań, krótko mówiąc, dyktowało życie. Początkowo, omawiając „**Specjalizację gromadzenia literatury** ekonomicznej w bibliotekach szkół wyższych Poznania” przedstawicielki scharakteryzowały swoje uczelnie oraz historię i profil zasobów bibliotecznych. Trzecie zebranie dotyczyło już „**Wspólnej polityki gromadzenia e-źródeł** z zakresu prawa i ekonomii”. Zaproszono osoby odpowiedzialne za zasoby elektroniczne w poszczególnych placówkach. Konsekwencją wszystkich poprzednich spotkań był temat - „**Promowanie zbiorów tradycyjnych i elektronicznych** z zakresu prawa i ekonomii”⁵⁴. Seminarium w WSB „Marketing biblioteczny” miało wesprzeć działania bibliotek w polu ich zainteresowań.

2.3. POTENCJAŁ MIKROKLASTRA

Kształtowanie się potencjału prezentowanego mikroklastra, jak się wydaje, sięga początków 20. wieku, kiedy jeszcze pod zaborem pruskim zaczęto organizować w Poznaniu popularne kursy z zakresu nauk prawno-ekonomicznych. Przygotowywały one grunt pod powołanie wydziału o podobnej specjalizacji na powstałym – z chwilą odzyskania niepodległości – Uniwersytecie Poznańskim⁵⁵. Omawiana problematyka dalece wykracza poza ramy niniejszego artykułu i wymaga osobnego potraktowania na podstawie bogatej literatury przedmiotu⁵⁶.

Krótko mówiąc w maju 1919 roku Wydział Prawa i Nauk Ekonomiczno-Politycznych Uniwersytetu Poznańskiego uznano za otwarty, choć koncepcja wydziału nie była jeszcze gotowa. Ścierały się dwie tradycje – profesura galicyjska, dążąc do wyemancypowania się spod wpływów niemieckich, nie godziła się na połączenie ekonomii z prawem. Natomiast odmienne było stanowisko władz lokalnych, które przytacza profesor Edward Taylor: „Motywem tego życzenia było znaczne zainteresowanie tymi naukami miejscowego społeczeństwa, potrzeby jego pod tym względem z powodu poważnego rozwoju życia gospodarczego dzielnicy [...] oraz pewne przyzwyczajenie wywołane przez istnienie na uniwersytetach południowoniemieckich specjalnych wydziałów (der Staatswissenschaften)”⁵⁷. W drodze kompromisu utworzono w 1921 dwusekcyjny Wydział Prawno-Ekonomiczny z samodzielnym programem nauczania, stanowiącym w Polsce novum.

⁵⁴ Andruszko H., Protokoły spotkań quasi-konsorcjum z lat 2003-2004, protokół z dnia 23.04.2004 sporządziły: Andruszko H. i Piechowiak H. [opracowanie własne – kserokopie].

⁵⁵ Dzieje Uniwersytetu im. A. Mickiewicza 1919-1969. Red. tomu Z. Grot. Seria Dzieje UAM nr 7. Poznań: Wyd. Naukowe UAM, 1972, s. 102-109.

⁵⁶ Uniwersytet Poznański w pierwszych latach swego istnienia [...] za rektoratu Heljodora Świąćckiego. Księga Pamiątkowa [...] pod red. A. Wrzoska. Poznań: Druk. UP, 1929, s. 143-179, Informator Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Rok akademicki 2000/2001. Oprac. K. Krasowski, J. Mikołajewicz. Red. K. Sobkowicz. Poznań: Poznańska Drukarnia Naukowa, 2000, s. 5-18, Informator Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Rok akademicki 2000/2001. Oprac. K. Krasowski, J. Mikołajewicz. Red. K. Sobkowicz. Poznań: Poznańska Drukarnia Naukowa, 2000, s. 5-18, Jagielska M., Kozak H., Zakrzewska-Nikiporczyk B. Przewodnik po sieci bibliotecznej UAM i innych bibliotekach naukowych miasta Poznania. Poznań: Wyd. Naukowe UAM, 1984, Alma Mater Posnaniensis. W 80. rocznicę utworzenia Uniwersytetu w Poznaniu. Pod red. P. Hausera, T. Jasińskiego, J. Topolskiego. Poznań: Poznańska Drukarnia Naukowa, 1999.

⁵⁷ Taylor E., Poznańskie Studium Ekonomiczne (1919-1949). Ruch Prawniczy i Ekonomiczny nr 1/158, s. 347.

Wydawane od 1922 roku własne czasopismo „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny” oraz seria wydawnicza „Poznańskie prace ekonomiczne” wraz z ich twórcami profesorami A. Peretiatkiewiczem i E. Taylorem stworzyły warunki do powstania silnego ośrodka badań nad prawem i gospodarką. Z drugiej jednak strony dojrzywała myśl uruchomienia w Poznaniu szkoły handlowej wyższego stopnia⁵⁸ na potrzeby szybko rozwijającego się życia gospodarczego w regionie. Główny inicjator tego przedsięwzięcia – Izba Przemysłowo-Handlowa, dokonał formalnego powołania do życia w 1926 roku Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu. Przez wiele lat zabiegano o pełną akademizację uczelni. W 1938 roku w myśl rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przemianowano WSH na Akademię Handlową, jako prywatną szkołę akademicką utrzymywaną przez Fundację. W okresie dwudziestolecia odbywał się stały przepływ idei i ludzi pomiędzy Wydziałem Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego a Akademią Handlową (np. prof. M. Nadobnik, A. Peretiatkiewicz, L. Głabisz, J. Wiertel i wielu innych). Oprócz współpracy doszło w owym czasie do pewnej specjalizacji, polegającej na bardziej praktycznym przygotowywaniu kadr na rzecz gospodarki w uczelni powołanej przez środowisko poznańskiego kapitału i pracy oraz teoretycznym, charakterystycznym dla wykształcenia uniwersyteckiego.

Choć wydawałoby się, że nasz współczesny mikroklaster (biblioteki Wydziału Prawa i Administracji oraz Akademii Ekonomicznej) powstał spontanicznie, widać, jak bardzo wiążą go historyczne związki. Ostatni partner – biblioteka Wyższej Szkoły Bankowej, uczelni powstałej z inicjatywy Towarzystwa Edukacji Bankowej S.A. w 1994 roku,⁵⁹ utrzymuje daleko idącą tajemnicę służbową (charakterystyczną dla konkurencji w klastrze), uniemożliwiająca sprawdzenie najnowszych związków pomiędzy Akademią Ekonomiczną a WSB (przepływ idei, programów i ludzi).

Współczesny potencjał mikroklastra w 2004 roku obrazuje tabela:

	BU	WPiA	AE	WSB	Razem
1. czytelnicy (tys.)	158	6	11,5	7	182,5
2. zbiory (tys.)	220	193	350	73	836
3 komputery (szt.)	45	11	42	33	131
4. Zatrudnieni (etaty)	15	15	52	10	92

Źródła:

BU (Biblioteka Uniwersytecka) **1**. Jazdon A. Sprawozdanie z działalności za rok 2003. W: Biblioteka nr 8 (17). Poznań: UAM, 2004, s. 312, **2 – 4**. obliczenia własne.

WPiA (Biblioteka Wydziału Prawa i Administracji) **1**. <http://www.prawo.amu.edu.pl/index.php?nid=1> [Dostępny 28. lipca 2005], **2**. Czaja D. Sprawozdanie z działalności bibliotek zakładowych... W: Biblioteka nr 8 (17). Poznań: UAM, 2004, s. 323., **3 – 4**. obliczenia własne.

AE (Biblioteka Akademii Ekonomicznej) **1 – 4**. obliczenia własne wg B. Rossy,

WSB (Biblioteka Wyższej Szkoły Bankowej) **1 – 4**. Kukawka A. Prezentacja Biblioteki WSB w Poznaniu <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/45kukawka.php> [Dostępny 23. czerwca 2005].

⁵⁸ Akademia Ekonomiczna w Poznaniu 1926 – 1976. Warszawa – Poznań: PWN, 1976, s. 9 – 20.

⁵⁹ Kukawka A. Prezentacja Biblioteki WSB w Poznaniu. <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/45kukawka.php> [Dostępny 23. czerwca 2005].

Niezbędnych jest kilka uwag dotyczących tabeli:

- Zbiory prawniczo-ekonomiczne BU stanowią tylko część spośród kolekcji liczącej ponad 4 miliony, natomiast dane odnoszące się do pozostałych bibliotek dotyczą ich całkowitych zbiorów (prawno-ekonomicznych),
- W odniesieniu do bibliotek podano całkowitą liczbę zapisanych czytelników. Stosunkowo mała ich liczba w AE spowodowana jest brakiem ewidencji dużej liczby osób korzystających z wolnego dostępu.
- Jeśli chodzi o komputery, to sprawdziło się określenie, że pozory mylą. Tam, gdzie komputery są rozproszone, wydaje się, że jest ich mniej i odwrotnie.
- W BU wzięto pod uwagę tylko osoby, które zajmują się zbiorami ekonomiczno-prawniczymi, natomiast w pozostałych bibliotekach tabela uwzględnia cały personel.

Algorytm dla BU (2 osoby w oprac. alfabetycznym + 2 osoby w oprac. rzeczowym + 1 osoba w oprac. zbiorów ciągłych + 2 osoby w gromadzeniu + 2 magazynierów + 3 osoby w udostępnianiu + 3 osoby obsługi technicznej i administracji).

Dotychczasowe osiągnięcia

1. Podstawą działalności stały się nowoczesne schematy klasyfikacyjne⁶⁰ (i zmeliorowane wg nich zbiory) przygotowane przez uczestników klastra oraz zasoby opracowane pod względem rzeczowym w języku KABA.
2. Stworzono forum integrujące środowisko bibliotekarzy poznańskich zajmujących się zbiorami prawniczymi i ekonomicznymi.
3. Sporządzono listę adresów umożliwiających wzajemne kontakty⁶¹.
4. Oprócz zebrań zorganizowano uczestnikom klastra spotkania na czacie.
5. Powstał warsztat twórczej pracy i wymiany myśli oraz doświadczeń o formie pośredniej między konferencją a kameralnym spotkaniem.
6. Umożliwiono promocję zbiorów ekonomiczno-prawniczych i profesjonalistów z nimi związanych.
7. Opracowano informatory o e-źródłach dla studentów UAM i AE⁶².
8. Zorganizowano w BU szkolenia dotyczące organizacji i zarządzania w bibliotekach prowadzone w ramach klastra przez pracownika naukowego WSB.
9. Przygotowano w WSB seminarium „Marketing biblioteczny”.
10. Inspirowano dyrektorów w zakresie promocji bibliotek przez nich kierowanych.
11. Sporządzano dokładne protokoły spotkań, swoistą pamięć niezbędną w rozwijaniu klastra i w zarządzaniu bibliotekami⁶³.

⁶⁰ Andruszko H., *Ekonomia – schemat rzeczowy zbiorów BU w Poznaniu*. Poznań 1997 [opracowanie własne – kserokopia] [oraz] Mikołajczak E. M., *Prawo – schemat rzeczowy zbiorów BU w Poznaniu*. Poznań 2001 [kserokopia].

⁶¹ Lista adresów uczestników mikroklastra. Poznań 2005 [kserokopia].

⁶² Andruszko H., Lamberti M. *e-Prawo. Elektroniczne źródła z zakresu prawa w BU*. Poznań 2002 (1.wyd.) i 2003 (2.wyd.) [kserokopie], *Komputerowe bazy danych i wydawnictwa na nośnikach elektronicznych w Bibliotece Głównej AE w roku akademickim 2002/2003*. Praca zbiorowa. Poznań 2003.

⁶³ Andruszko H. *Protokoły spotkań quasi-konsorcjum*. Poznań 2003 - 2004 [kserokopia].

Andruszko H., Piechowiak H. *Protokół spotkania*. Poznań 2003 [kserokopia].

Problemy

1. **Wiemy, że wiemy** – brak czasu, brak komputerów.
2. **Wiemy, że nie wiemy** – np. jak efektywniej wykorzystywać bazy danych.
3. **Nie wiemy, że wiemy** – np. kryteria zakupu baz i sposób ich promocji, szkolenia dla użytkowników (niektórzy uczestnicy klastra mogą służyć innym radą i pomocą, wymiana know-how).
4. **Nie wiemy, że nie wiemy** – dopiero na spotkaniach ujawniają się luki w wiedzy dotyczącej najczęściej jednak problemów drugorzędnych.

Charakterystyka mikroklastra

1. klaster embrionalny,
2. wzrostowy,
3. lokalny (Poznań),
4. typu gość – gospodarz (Biblioteka Uniwersytecka jako koordynator),
5. powiązania wąskie (z zakresu literatury ekonomicznej i prawniczej), i płytkie (obecnie głównie dotyczy e-źródła),
6. pozycja konkurencyjna - ?
7. pozycja technologiczna - średnio ? technologiczna
- średnio ? innowacyjna.

Plany

1. Kontynuowanie i doskonalenie dotychczasowej działalności.
2. Poszerzenie kręgu uczestników klastra lokalnego w Poznaniu (zwłaszcza o inne biblioteki szkół wyższych i sieć bibliotek publicznych).
3. Opracowanie bazy o instytucjach gromadzących zbiory ekonomiczne i prawnicze na terenie Poznania i Wielkopolski.
4. Stworzenie wspólnej bazy elektronicznej zbiorów zbędnych i dubletów i na tej podstawie koordynowanie przemieszczania zbiorów, doprowadzając do pogłębienia specjalizacji bibliotek posiadających różnorodny pod względem merytorycznym i chronologicznym zasoby ekonomiczne i prawnicze
5. Promowanie własnych zasobów i działalności klastra na łamach czasopism bibliotekarskich (np. Biblioteka).
6. Promowanie klastra na konferencjach (nie tylko bibliotekarskich).
7. Wspólne przygotowywanie się do przetargów, tworzenie lobby.
8. Wypracowanie wzorca współpracy „w poprzek” dla bibliotekarzy innych specjalności.
9. Nawiązanie kontaktu z lokalnymi władzami (ze względu na specyfikę zbiorów).
10. Nawiązanie także kontaktu z BN i WSH w Warszawie w obszarze interesującym uczestników klastra).
11. Nowe przedsięwzięcia dla klastra (np. ewentualne utworzenie magazynu składowego).
12. Inspirowanie i koordynowanie wszelkich przedsięwzięć wirtualnych (baz, informacji na stronach domowych bibliotek).

P. S. (zamiast zakończenia)

Bardzo inspirująca, podczas pisania niniejszego artykułu, była intrygująca konstrukcja z tysięcy woreczków z cementem, połączonych naprężonymi w postaci różnych łuków linkami. Owe dzieło wybitnego architekta Antonio Gaudiego, po odwróceniu „do góry dnem” i przeliczeniu materiału budowlanego na realne wartości, pozwoliło na wybudowanie znanej katedry *Sagrada Familia* w Barcelonie. Niechaj i koncepcja kłastrów oraz mozolne jej materializowanie będzie zacznem innych mikroklasztów bibliotecznych, elementów makroklastra bibliotek polskich :

BIBLIO
POLIS